

Ražošana: ražīgums, rentabilitāte un izmaksas.

Izmantotie materiāli

Nešpors V. *Mikroekonomikas teorijas pamati*. Rīga: RTU izdevniecība, 2015.

Profesionālajā izglītībā iesaistīto ekonomikas skolotāju kompetenču pilnveide. [Tiešsaiste] Pieejams: <http://profizgl.lu.lv/course/view.php?id=3> (Skatīts 08.07.2020)

- Organizējot ražošanas procesu, katram uzņēmējam nepieciešams atbildēt ne tikai uz “klasiskajiem” ekonomikas pamatjautājumiem – ko ražot, kā ražot un kas patērēs? Ne mazāk svarīgi jautājumi ir – kādās attiecībās pielietot resursus, cik daudz ražot, par kādu cenu pārdot preci? Atbildes uz šiem jautājumiem palīdz uzņēmējam noteikt optimālu ražošanas līmeni, kas garantē vislielākos ienākumus.
- Uz šiem jautājumiem iespējams atbildēt, izmantojot tādas finanšu rādītājus, kā kopējās izmaksas, pastāvīgās un mainīgās izmaksas, vidējās izmaksas, robežizmaksas, ienākumus, robežienākumus, peļņu, rentabilitātes koeficientus.

Finanšu rādītāju skaidrojums

Kopējās izmaksas (TC) – izmaksu kopums, lai ražotu attiecīgu produkcijas apjomu.

Mainīgās izmaksas (VC) – izmaksas, kuru lielums ir tieši atkarīgs no saražotās produkcijas daudzuma (piem., izejvielu iegāde, samaksa strādniekiem u.tml.)

Pastāvīgās izmaksas (FC) – izmaksas, kuru lielums nav atkarīgs no saražotās produkcijas daudzuma (piem., rente, kredītprocenti, darba samaksa administrācijai u.tml.)

Vidējās izmaksas (ATC vai AC) – izmaksu kopums uz vienu produkcijas vienību.

Vidējās mainīgās izmaksas (AVC) – mainīgo izmaksu kopums uz vienu produkcijas vienību.

Robežizmaksas (MC) – papildu izmaksas, palielinot ražošanas apjomu par vienu vienību.

Bezzaudējuma punkts (BEP) – ražošanas apjoms, kad kopējās izmaksas ir vienādas ar ražotā produkta cenu.

Ienākumi (TR) – naudas summa, kas tiek iegūta, pārdodot noteiktu preču daudzumu pirms izmaksu atskaitīšanas.

Robežienākumi (MR) – kopējo ienākumu izmaiņas, palielinot ražošanu par vienu preces vienību.

Peļņa – ekonomiska kategorija, kas izsaka uzņēmējdarbības rezultātus, tā ir starpība starp ieņēmumiem un izmaksām. Peļņa ir ienesīguma, veiksmes un uzņēmuma vadības pieņemto lēmumu pareizības rādītājs.

Neto peļņa jeb tīrā peļņa – naudas summa, kas paliek uzņēmuma rīcībā pēc ienākuma nodokļa un citu nodokļu atņemšanas.

Aktīvi – grāmatvedības bilances daļa, kurā atspoguļoti un sagrupēti pēc to funkcionālās lomas uzņēmumu un organizāciju līdzekļi: nemateriālie ieguldījumi, pamatlīdzekļi, ilgtermiņa ieguldījumi, apgrozāmie līdzekļi, naudas līdzekļi.

Ražīgums – efektivitātes rādītājs: noteiktā periodā saražotās produkcijas apjoms uz vienu ražošanā patērēto resursu (piem., darbaspēka, stundu) vienību.

Rentabilitāte – rādītājs, kas raksturo saimnieciskā darbībā izlietoto līdzekļu efektivitāti. Viens no izplatītākajiem rentabilitātes rādītājiem ir **aktīvu rentabilitāte (ROA)**, kas parāda, cik ienesīgi ir uzņēmuma piesaistītie līdzekļi.

Finanšu rādītāju aprēķināšanas formulas

$$TC = FC + VC$$

$$VC = TC - FC$$

$$FC = TC - VC$$

$$ATC = TC/Q = (FC + VC)/Q = (FC/Q) + (VC/Q)$$

$$AVC = VC/Q$$

$$MC = \Delta TC / \Delta Q$$

$$BEP = FC / (P - VC)$$

$$TR = P \times Q \text{ (P – preces cena; Q – pārdotais preču daudzums)}$$

$$MR = \Delta TR / \Delta Q$$

$$\text{Peļņa} = TR - TC$$

$$\text{Darba ražīgums} = \text{saražotās produkcijas daudzums} / \text{strādnieku skaits} \times \text{darba stundu skaits}$$

$$ROA = (\text{neto peļņa} / \text{aktīvi}) \times 100\%$$

Finanšu rādītāju likumsakarības

Uzņēmums gūst peļņu	Uzņēmums gūst maksimālu peļņu (peļņas maksimizācija)	Peļņa = 0	Uzņēmums darbojas ar zaudējumiem	Uzņēmuma darbība jāpārtrauc
$TR > TC$ $P > ATC$ $MC < P$	$MR = MC$ $MC = P$	$TC = TR$ Saražotais un pārdotais preču daudzums = BEP	$MC > P$ $AVC < P < ATC$ $TR < TC$	$P < AVC$